

Cervells mandrosos

Els cervells humans són uns productes de l'evolució de la vida al planeta. Són els objectes més complexos que existeixen. Només recentment la neurobiologia i altres ciències cognitives estan desentrellant parcialment la relació i funcionament de les capacitats emotives, sentimentals i racionals que ens conformen. L'evolució està present en els diferents components bioquímics del nostre cervell, cosa que es nota en el comportament habitual dels individus i dels grups humans. En l'actualitat, ningú mínimament informat discuteix que la nostra conducta social té orígens biològics, o que el component de grup i els seus aspectes de cooperació, competència, jerarquia i enfrontament entre grups constitueixen elements clau del comportament humà.

Sabem que les capacitats racionals dels humans –que són molt recents en termes evolutius– no són les que, de fet, expliquen les nostres decisions. La raó no és suficient per prendre decisions. És l'atribució de valor emocional a les diferents opcions el que ens permet decidir. Sense aquest valor, decidir esdevé un impossible pràctic. Una constatació que ens situa en línia amb el nostre passat evolutiu animal.

Tot i els avantatges que ha significat tenir el cervell que tenim, sabem que és un òrgan estructuralment mandrós que sempre procura estalviar el màxim d'esforços possibles. Una de les estratègies consisteix a “pensar en digital”, podem dir, o sigui, reduir el món a només dues alternatives o a dos principis contraposats (bé-mal; *yin-yang*; dreta-esquerra; conservador-progressista;

FERRAN REQUEJO

CATEDRÀTIC CIÈNCIA POLÍTICA, UPF

eros-tànatos; etcètera). Però sovint oblidem que aquestes polaritzacions són invencions nostres que simplifiquen exageradament una realitat amb diferents dimensions que interactuen de maneres que ens costa copsar amb precisió. El món (macroscòpic) no és en blanc i negre. Les contraposicions binàries han estat segurament bones per assegurar la supervivència en un món hostil, però resulten molt primàries per entendre fenòmens, com els de caràcter polític i social, en què s'entrecreuen diferents variables.

Una altra estratègia del nostre cervell peresós és la de pretendre que tots els fenòmens tenen una causa única. La història de les ciències socials i de les ideologies polítiques està plena de teories que han postulat alguna “causa explicativa” o algun “valor fonamental” únics per tal d'analitzar o transformar

El nostre cervell tendeix a reduir la comprensió del món a contraposicions: bé-mal, ‘yin-yang’, eros-tànatos, dreta-esquerra

unes realitats que són sempre complexes. Es tracta de teories que s'han convertit sovint en dogmatismes teòrics i en totalitarismes pràctics. Aristòtil ja va veure molt bé que pretendre “saber” què és la justícia no ens fa ser més justos (a vegades passa exactament el contrari).

Malgrat que som bons en racionalitat estratègica –decidir mitjans adequats per aconseguir finalitats– les proves empíriques mostren que la majoria de la gent té una capacitat molt baixa per resoldre problemes estrictament lògics. En canvi, quasi tothom puntua alt en respostes emocionals com la venjança, l'empatia, la ira, la vergonya o la gratitud. Malgrat els avenços científics i tecnològics que ens permeten explorar l'espai còsmic, cada dia hi ha *sapiens* que es creuen les fantasies de sectes esotèriques, les proclames de líders demagògics o les afirmacions que fan la majoria de religions sobre el món. Els autodenominats *sapiens* som primats propensos a deixar-nos enganyar. L'evolució ens ha fet crèduls (encara que a alguns més que a altres). Introduir sentit crític sempre representa un esforç, així com veure que l'escepticisme, com deien Montaigne i Hegel, és un pas intermediari necessari per arribar al coneixement. El cervell humà és un producte avançat de l'evolució, però alhora és un artefacte ple d'imperficcions –com usa el pensament, o la memòria–. Es tracta d'un *hardware* fet sobre la marxa, allunyat de moltes característiques de les societats modernes. Val més tenir-ho present quan reflexionem sobre qualsevol cosa. Ens ajudarà a evitar ser uns mandrosos i crèduls epistèmics quan pensem i anem pel món.